

Lokalita Vysoký Hrádok, katastrálne územie Jakubovany, okres Liptovský Mikuláš

PhDr. Peter Vítek vo svojom diele z roku 2014 „JAKUBOVANY - Stručné dejiny obcí Jakubovany a Hôra, pôvod a vývin spoločného majetku vo svetle archívnych dokumentov“ popisuje lokalitu Vysoký Hrádok takto:

kolie Jakubovian bolo osídlené už oveľa skôr, ako sa zachovali písomné pramene o prvých dedinách v tejto oblasti. Lokalita na Jakubovanmi dodnes vykazuje stopy prehistorického osídlenia. Podľa PhDr. Petra Laučíka, ktorý sa zaoberá výšinnými hradiskami v Liptove, Jakubovianske hradisko, v odbornej literatúre nazývané aj **Vysoký Hrádok**, pochádza z obdobia mladšieho halštatu, t. j. z rokov okolo 600 až 500 pred našim letopočtom. Pre solitérnu polohu jeho funkcia doteraz nie je celkom neobjasnená. Keďže sa nachádza v poslednej línii hradísk Jakubovany, Smrečany, Jalovec, L. Matiašovce, môžeme sa domnievať, že tvorilo vstup do Liptova na severnej ceste, ktorá spájala Spiš s Oravou. V Liptovských pomeroch ide o ojedinelý typ plochého hradiska, ktoré vzniklo umelým oddelením vybiehajúceho ostrohu z neďalekej planiny. Na hradisku ešte aj dnes môžeme nájsť vstupnú bránu a pri troche vnímavosti aj ploché pieskovcové platne, z ktorých bol postavený obranný múr opatrený palisádou. Hoci je Vysoký hrádok známy od začiatku minulého storočia, doposiaľ nebol archeologicky preskúmaný. V roku 2001 ho pracovníci Archeologického ústavu SAV v Nitre iba presnejšie zamerali.

Podľa správy z výskumu a podľa zberových nálezov z Vysokého hrádku, ktorý uskutočnili Adam Gašpar, Michal Ontko a Noémi Pažinová 10. novembra 2012, boli z krtincov vývrátov koreňov a rozrýpanej pôdy vyzbierané keramické nálezy. Išlo o 20 ks atypických hrubostenných nálezov, jeden hlinený praslen s hladným povrchom oranžovohnedej farby (rozmery 4,2 x 3 cm; priemer otvoru 0,8 cm) a črep (rozmery 10,2 x 8 cm; hrúbka 1,2-1,4 cm) z tela nádoby s drsnejším povrchom oranžovej farby, s výraznou primesou kamienkov veľkosti 3-4 mm. Na črepe sa nachádzal jazykovitý masívny výčnelok hrúbky 1,2-2 cm. Počas prieskumu boli vo vývratoch koreňov spozorované aj prepálené kamene. Druhýkrát navštívili nálezisko s cieľom vyzbierania ďalšieho materiálu vhodného na bližšie časové určenie. Dňa 15. novembra 2012 bolo vyzbieraných 51 ks atypických črepov a šesť typických nálezov: 1. fragment (5 x 3,7 cm; hrúbka 0,5) okraja (priemer 30 cm) hlbšej obľej misy so zaobleným okrajom

šedo-hnedej farby s anorganickou primesou kamienkov veľkosti od 0,2 do 4 mm, povrch hladený nezdobený (obr. 1:); 2. hrubostenná časť tela (6x9 cm; hrúbka 1,2 cm) nádoby s náznakom výčnelku; šedá farba črepu; povrch hladený hrubozrnný nezdobený (obr. 1:); 3. črep (9 x 9,5 cm; hrúbka 0,9 cm) spodku nádoby s masívnym jazykovitým výčnelkom (rozmery 5x2x2 cm); fragment hrubostenný hrubozrnný (výrazná anorganická primes kamienkov veľkosti 0,2-0,4 cm), vonkajšia tmavošedá, vnútorná svetlohnedá farba drsného povrchu (obr. 1:); 4. fragment pášikového ucha (4x4 cm; hrúbka 1,8 cm) šedej farby s výraznou anorganickou primesou kamienkov o veľkosti 0,1-0,3 mm; farba šedá; povrch drsný (obr. 1:); 5. fragment (3 x 3,4 cm; hrúbka 0,5 cm) zaobleného okraja (priemer 16 cm) s plecom oblej jemnozrnej misy(?) s hladeným povrchom hnedej farby (obr. 1:); 6. drobný fragment (2,7 x 2 cm; hrúbka 0,3 cm) z okraja (priemer 16 cm) nádoby s menším oblým výčnelkom (1x0,8x0,2 cm); farba šedohnedá, povrch hladený prirodzený s primesou drobných (0,05-0,1 cm) kamienkov (obr. 1:). V západnej časti areálu bola spozorovaná koncentrácia na seba naukladaných kameňov predstavujúca úzky pás dlhý približne 1,5-2 metre z jednej strany odhalená pravdepodobne vývratom koreňa, bola pokrytá zeminou a mierne prevyšovala okolitý terén. V jej blízkom okolí sa nachádzala zvýšená koncentrácia črepov.

Na základe zozbieraných nálezov predpokladali v tejto polohe existenciu výšinnej osady lužickej kultúry. V literatúre je poloha Vysoký breh evidovaná ako halštatské hradisko s mohutným valovým opevnením (Bárta 1968,-253). Lokalita sa nachádza, asi 1 km severovýchodným smerom od obce Jakubovany na miernom kopci v nadmorskej výške 800 m. Areál „hradiska“ s dĺžkou 111 m a šírkou 78 m má oválny tvar a je odlesnený. Terén je nezvládnutý a mierne klesajúci smerom na juh. Na obvode areálu je na niektorých miestach badať opevnenie, ktoré je zo severnej strany prerušené cestou, ktorá vedie k chatke postavenej v areáli. Opevnenie bolo zo severovýchodnej strany doplnené pravdepodobne priekopou, ktorej zvyšky sú tam badateľné.

Na základe prezentovaného materiálu, ale aj známych nálezísk v odbornej literatúre datoval spomínaný kolektív výskumníkov nálezový súbor do mladšej fázy lužickej kultúry. Nálezový

súbor zastupuje keramika, výnimku tvorí hlinený praslen. Výsledok prieskumu rozšíril poznatky o osídlení regiónu na sklonku praveku. Na záver konštatovali, že prezentovanú lokalitu bude potrebné navštíviť opätovne a pokúsiť sa spresniť jej kultúrne a chronologické postavenie.

Vlastná kniha o prieskume vykonanom v roku 2012 bola vydaná až v roku 2017:

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 2012

Odborní redaktori Ivan Cheben, Klaudia Daňová, Marek Vojteček

Redakčná rada Ivan Cheben, Klaudia Daňová, Marek Vojteček, Jiří Doležel, Martin Krenn

Recenzenti Vladimír Turčan, Gertrúda Březinová

Nemecký preklad Dominika Boháčová

Počítačová sadzba Beáta Jančíková

© Archeologický ústav SAV, Nitra 2017

Rozširuje Archeologický ústav SAV, Akademická 2, 949 21 Nitra

e-mail nraukniz@savba.sk

tel. + 421 / 37 / 6943 209

fax + 421 / 37 / 733 56 18

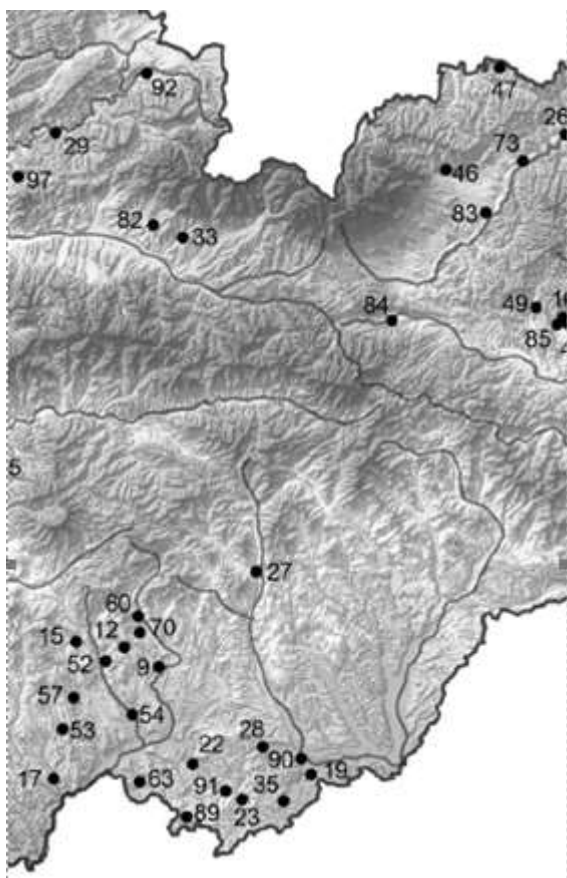
Tlač VEDA, vydavateľstvo SAV Bratislava

Adam Gašpar – Michal Ontko – Noémi Pazinová (Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)

Zberové nálezy z Jakubovan 75

Lesefunde aus Jakubovany 76

Popisuje priamo tieto údaje:

Časť mapy lokalít kde prebiehal výskum v roku 2012

Prehľad slovenských lokalít, na ktorých sa v roku 2012 uskutočnili výskumy alebo zistili archeologické objekty, nálezy a pod. (poradové čísla zodpovedajú číslam na mape 1).

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov												Príspevok na strane		
			pravek	paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba			stredovek			novovek	bez možnosti datovania			
							bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	stredovek	6.-9. storočie				10.-12. storočie	13.-16. storočie
33	Jakubovany	Liptovský Mikuláš						*									75

ZBEROVÉ NÁLEZY Z JAKUBOVAN

Adam Gašpar – Michal Ontko – Noémi Pažinová

Jakubovany (okr. Liptovský Mikuláš), poloha Vysoký hrádok, povrchový zber, lužická kultúra.

Pri navštívení polohy Vysoký hrádok nad obcou Jakubovany boli z krtincov, vývrátov koreňov a rozrýpanej pôdy vyzbierané keramické nálezy. Išlo o 20 ks atypických hrubostenných náleзов, jeden hlinený praslen (obr. 29: 6) s hladným povrchom oranžovo-hnedej farby (rozmery 4,2 x 3 cm; priemer otvoru 0,8 cm) a črep (rozmery 10,2 x 8 cm; hrúbka 1,2–1,4 cm) z tela nádoby s drsnejším povrchom oranžovej farby s výraznou prímiesou kamienkov o veľkosti 3–4 mm. Na črepe sa nachádzal jazykovitý masívny výčnelok hrúbky 1,2–2 cm (obr. 29: 8). Počas prieskumu boli vo vývratoch koreňov spozorované aj prepálené kamene.

Druhýkrát bola poloha navštívená s cieľom vyzbierania ďalšieho materiálu vhodného na bližšie časové určenie. Vyzbieraných bolo 51 kusov atypických črepov a šesť typických náleзов:

1. fragment páskového ucha (4 x 4 cm; hrúbka 1,8 cm) šivej farby s výraznou anorganickou prímiesou kamienkov o veľkosti 0,1–0,3 mm; farba šedá; povrch drsný (obr. 29: 1);
2. hrubostenná časť tela (6 x 9 cm; hrúbka 1,2 cm) nádoby s náznakom výčnelku; šedá farba črepu; povrch hladný hrubozrnný nezdobený (obr. 29: 2);
3. fragment (3 x 3,4 cm; hrúbka 0,5 cm) zaobleného okraja (priemer 16 cm) s plecom oblej jemnozrnnnej misy(?) s hladným povrchom hnedej farby (obr. 29: 3);
4. drobný fragment (2,7 x 2 cm; hrúbka 0,3 cm) z okraja (priemer 16 cm) nádoby s menším oblým výčnelkom (1 x 0,8 x 0,2 cm); farba šedohnedá, povrch hladný prirodzený s prímiesou drobných (0,05–0,1 cm) kamienkov (obr. 18: 4);
5. fragment (5 x 3,7 cm; hrúbka 0,5) okraja (priemer 30 cm) hlbšej oblej misy so zaobleným okrajom sivo-hnedej farby s anorganickou prímiesou kamienkov veľkosti od 0,2 do 4 mm, povrch hladný nezdobený (obr. 29: 5);
6. črep (9 x 9,5 cm; hrúbka 0,9 cm) zo spodu nádoby s masívnym jazykovitým výčnelkom (rozmery 5 x 2 x 2 cm); fragment hrubostenný hrubozrnný (výrazná anorganická prímies kamienkov veľkosti 0,2–0,4 cm), vonkajšia tmavosivá, vnútorná svetlohnedá farba drsného povrchu (obr. 29: 7).

V západnej časti areálu bola spozorovaná koncentrácia na seba naukladaných kameňov predstavujúca úzky pás dlhý približne 1,5–2 m z jednej strany odhalená pravdepodobne vývratom koreňa, bola pokrytá zeminou a mierne prevyšovala okolitý terén. V jej blízkom okolí sa nachádzala zvýšená koncentrácia črepov.

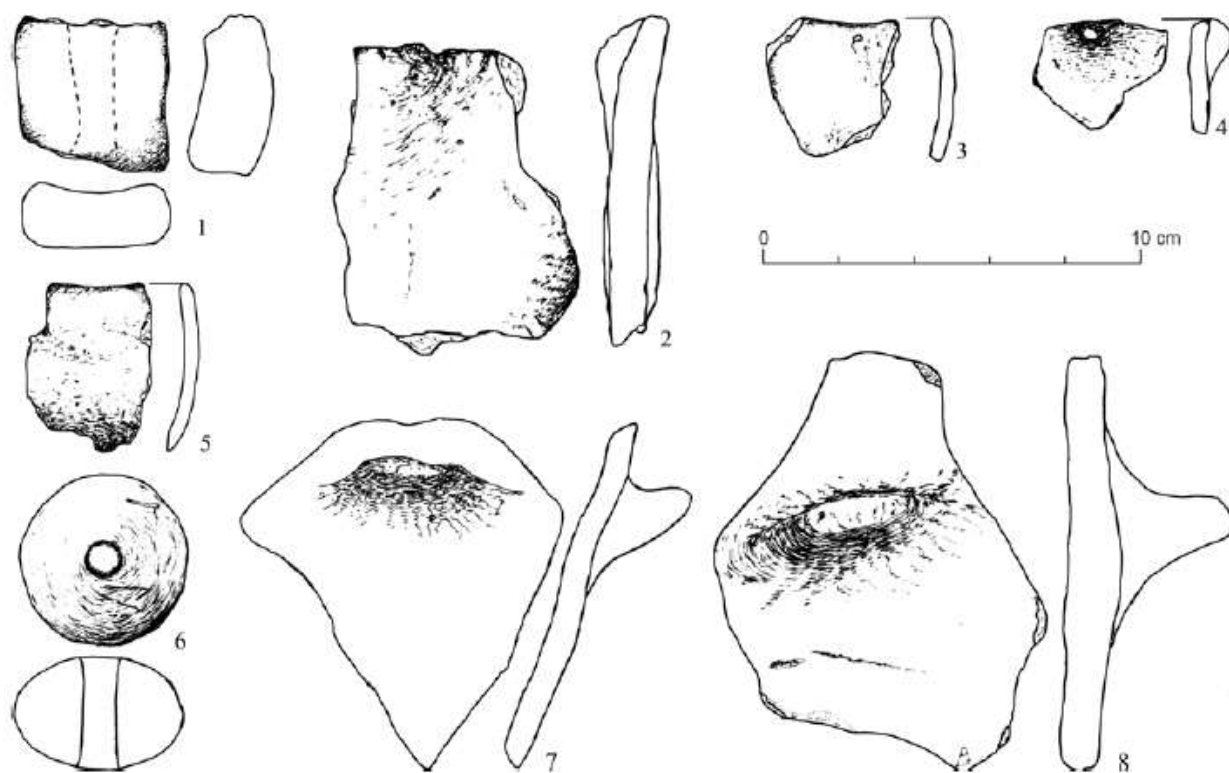
Samotná poloha Vysoký breh je situovaná na miernom kopci v nadmorskej výške 800 m približne 1 km severovýchodným smerom od obce Jakubovany. Areál „hradiska“ s dĺžkou 111 m a šírkou 78 m má oválny tvar a je odlesnený. Terén je nezvlhnený a mierne klesajúci smerom na juh. Na obvodě areálu je na niektorých miestach badať opevnenie, ktoré je zo severnej strany prerušené cestou, ktorá vedie k chatke postavené v areáli. Opevnenie bolo zo severovýchodnej strany doplnené pravdepodobne priekopou, ktorej zvyšky sú dodnes badateľné.

Zobierané nálezy dokladajú existenciu výšinnej osady lužickej kultúry v tejto polohe. V literatúre je poloha Vysoký breh evidovaná ako halštatské hradisko s mohutným valovým opevnením (Bárta 1968, 253).

Na základe prezentovaného materiálu datujeme nálezový súbor do mladšej fázy lužickej kultúry. Nálezový súbor zastupuje keramika, výnimku tvorí hlinený praslen. Výsledok prieskumu rozširuje poznatky o osídlení regiónu na sklonku praveku. Prezentovanú lokalitu bude však potrebné navštíviť opätovne a pokúsiť sa spresniť jej kultúrne a chronologické postavenie.

LESEFUNDE AUS JAKUBOVANY. Jakubovany (Bez. Liptovský Mikuláš), Flur Vysoký hrádok, Lesefunde, Lausitzer Kultur. Auf der Flur Vysoký hrádok über der Gemeinde Jakubovany, die als eine hallstattzeitliche Burgstätte mit massiver Wallanlage (Bárta 1968, 253) registriert wird, wurden in den Tagen 10. und 15. 11. 2012 aus Maulwurfshügeln, Baumbrüchen und zerwühlten Boden Keramikfunde aufgesammelt. Insgesamt waren es 71 Stück von atypischen Scherben, ein Lehmspinnwirtel (Abb. 29: 6) mit orangebrauner geglätteter Oberfläche und sieben typische Keramikfragmente: Bruchteil eines bandförmigen Henkels (Abb. 29: 1), dickwandiger Körperteil eines Gefäßes mit einer Andeutung einer Auskrugung (Abb. 29: 2) ein Randfragment einer rundlicher Schüssel mit geglätteter Oberfläche (Abb. 29: 3) ein kleines Fragment eines Gefäßrandes mit einer rundlicher Auskrugung (Abb. 29: 4), ein Bruchteil eines Randes einer tieferen rundlichen Schüssel (Abb. 29: 5), ein Fragment eines Gefäßbodens mit massiver zungenförmiger Auskrugung (Abb. 29: 7), eine Scherbe eines Gefäßes mit zungenförmigen massiven Auskrugungen (Abb. 29: 8). Die Mehrheit der Funde hatte eine gröbere graubraune Oberfläche mit markanter anorganischer Beimischung von Steinen mit der Größe von 0,1–0,3 mm im Keramikton. Im westlichen Arealteil der Burgwallanlage wurde eine Konzentration von aufeinander gelegten Steinen bemerkt, die einen schmalen ungefähr 1,5–2 m langen Streifen bilden. Der Steinstreifen wurde von einer Seite wahrscheinlich durch einen Baumbruch aufgedeckt. Von oben war er mit Erde bedeckt und überragte leicht das umliegende Terrain. In der nächsten Umgebung wurde eine erhöhte Scherbenkonzentration bemerkt.

Die Flur Vysoký breh ist auf einem sanften Hügel 800 m über dem Meeresspiegel situiert, ungefähr 1 km nordöstlich von der Ortschaft Jakubovany. Die Burgwallanlage mit der Länge 111 m und Breite 78 m hat eine ovale Form und ist entwaldet. Das Terrain ist nicht wellig und in die südliche Richtung leicht sinkend. Am Arealrand kann man an manchen Stellen eine Befestigung sehen, die auf der nördlichen Seite durch einen Weg unterbrochen ist, der zur Hütte im Areal führt. Die Befestigung wurde wahrscheinlich auf der nordöstlichen Seite mit einem Graben ergänzt, deren Überreste noch heute zu sehen sind. Die gesammelten Funde belegen die Existenz einer Höhensiedlung der Lausitzer Kultur auf dieser Lage. Es wird nötig sein, die präsentierte Fundstelle wieder zu besichtigen und versuchen, ihre kulturelle und chronologische Position zu konkretisieren.

Obr. 29. Jakubovany (Vysoký hrádok). Výber keramických nálezov a hlinený praslen lužickej kultúry. (Gašpar/Ontko/Pažinová, 75, 76.)
Abb. 29. Jakubovany (Vysoký hrádok). Auswahl von Keramikfunden und Lehmspinnwirtel der Lausitzer Kultur. (Gašpar/Ontko/Pažinová, 75, 76.)

Kniha z roku 2016, ktorú záujemcom o históriu Liptova doporučujeme prečítať si celú, keď obec Jakubovany ju má vo svojej obecnej knižnici, popisuje lokalitu Vysokého Hrádku takto:

OPEVNENIA NA LIPTOVE

REFÚGIÁ, HRADISKÁ
A HRÁDKY OD PRAVEKU
PO STREDOVEK

MARTIN FURMAN

Venované všetkým, ktorí akýmkoľvek pozitívnym spôsobom prispeli a v budúcnosti prispejú k obohateniu archeologického dedičstva Liptova.

„... keď bol Liptov hustým pralesom obrnený, nad ktorým žilo voľné vtáctvo a po ktorom samopašne sem-tam behala bujná, svobodná divá zver: už vtedy prišli samoprví ľudia do Liptova, boli to tí prví Liptáci.“

(VOLKO-STAROHORSKÝ 1909, s. 42)

Autor a vydavateľ Mgr. Martin Furman, PhD.

Odborná spolupráca

Mgr. Noémi Laczková, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky v Bratislave

PhDr. Karol Pieta, DrSc., Archeologický ústav SAV v Nitre

Mgr. Katarína Vlaszatá, Krajský pamiatkový úrad Žilina

Redakčné úpravy a jazykové korektúry Mgr. Zuzana Staneková a Mgr. Tomáš Kopták, PhD., Krajský pamiatkový úrad Žilina

Autori fotografií Mgr. Martin Furman, PhD., PhDr. Václav Hanuliak, Peter Ledaj, Miroslav Kučera, Mgr. Ján Haruštiak

Autor ideálnych rekonštrukcií Igor Furugláš

Recenzenti doc. PhDr. Michal Slivka, CSc. a prom. hist. Jozef Moravčík

Preklad resumé Mgr. Lucia Virostková, M. A., PhD.

Na obálke kresba bronzového závesku v tvare vtáčika pochádzajúceho z Liptovskej župy (kresba: M. Furman).

© Martin Furman 2016

Žilina 2016

Distribútor Spolok SEPTENTRIO a Mgr. Martin Furman, PhD.

E-mail opevnenia@gmail.com

Grafická dizajn a ilustrácie Profigrafik.sk

Tlač Varínska tlačiareň

Náklad 1000 ks

Počet znakov s medzerami/počet AH 460677 znakov, 12,8 AH

ISBN 978-80-972396-2-6

Realizované s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a firmy Daniel Furman – STOLÁRSTVO.

Publikácia vznikla s podporou Krajského pamiatkového úradu Žilina, mesta Liptovský Mikuláš, obcí Jakubovany, Jamník, Kráľová Lehota, Kvačany, Lazisko, Liptovská Sielnica, Liptovský Ondrej, Malužiná, Pavčina Lehota, Pavlova Ves, Smrečany, Uhorská Ves, Východná, Vyšná Boca, Závažná Poruba, spoločností ARCHEOVÝSKUM s.r.o. a VIA MAGNA s. r. o., Ing. Juraja Lovicha a Mgr. Simony Sliackej.

8 Jakubovany

(k. ú. Jakubovany)

- a) Vysoký hrádok, 821 m n. m.;
- b) –
- c) neskorá d. halštatská až včasná/staršia d. laténska (predpúchovský horizont), d. laténska, stredovek (14.–16. stor.);
- d) hradisko/hrádok;
- e) povrchový prieskum (V. Uhlár 1956; K. Pieta 2003; M. Furman 2015); sondážny výskum (V. Hanuliak 1977);
- f) severovýchodne od obce Jakubovany na južnom predhorí Západných Tatier sa nachádza Vysoký hrádok. Polohu Vysoký hrádok zo západu obteká potok Klokôtka, ktorý z výhodnej strany priberá prítok bezmenného potôčika. Južný svah je bez náznakov opevnenia. Severná a západná strana je od okolia oddelená mohutnou priekopou. Z východnej strany ho oddeľuje od okolia strmý prírodný zráz. Hradisko je opevnené mohutným valom s rozmermi 60 x 78 m. Archeologickým výskumom LM v Ružomberku pod vedením V. Hanuliaka v roku 1977 sa podarilo získať praveké a stredoveké črepy.² Podľa V. Hanuliaka lokalita mohla predstavovať opevnený typ usadlosti, ktorá využívala k svojej obrane prírodnú fortifikáciu a tiež i opevnenie vybudované v mladšej dobe bronzovej. Povrchovým prieskumom realizovanom v roku 2015 bol z narušenej vrstvy pri chate získaný nepočetná keramika pravdepodobne z predpúchovského horizontu a z obdobia stredoveku.

² V Liptovskom múzeu v Ružomberku sa však podľa archeologičky Mgr. S. Sliackej nenachádza žiadna výskumná dokumentácia ani nálezy z výskumu v Jakubovanoch.

Václav Hanuliak o Vysokom hrádku píše:

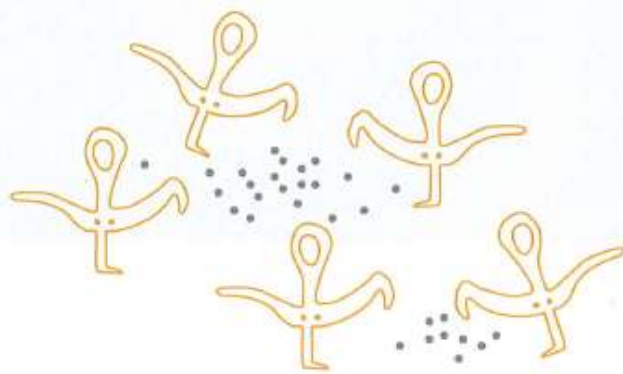
„Z archívnych záznamov sa podarilo zistiť, že lokalita Vysoký hrádok bola skúmaná už v roku 1933. V období hospodárskej krízy vykopávali nezamestnaní občania z Jakubovian na hrádku predmety, ktoré predávali do Liptovského múzea. Medzi zistenými predmetmi sa uvádzajú črepy z nádob a jeden veľký železný nôž.“

(HANULIAK 1981c, s. 77)

g) turistická trasa: modrá značka smerujúca z Jakubovian na Holý vrch sa nachádza západne od lokality. Lokalita je ideálna pre využitie v cestovnom ruchu – vybudovanie náučného chodníka a prípadné využitie pre grant na systematický archeologický výskum a prípadne na následnú náznakovú rekonštrukciu vychádzajúcu zo zistených výsledkov. Odstránenie krovín a drevín zo svahov a priekopy zvýrazní atraktivitu priestoru. Negatívum je stavba chatky priamo na severovýchodnom okraji akropoly.

h) keramika;

i) AÚ SAV Nitra, KPÚ Žilina;

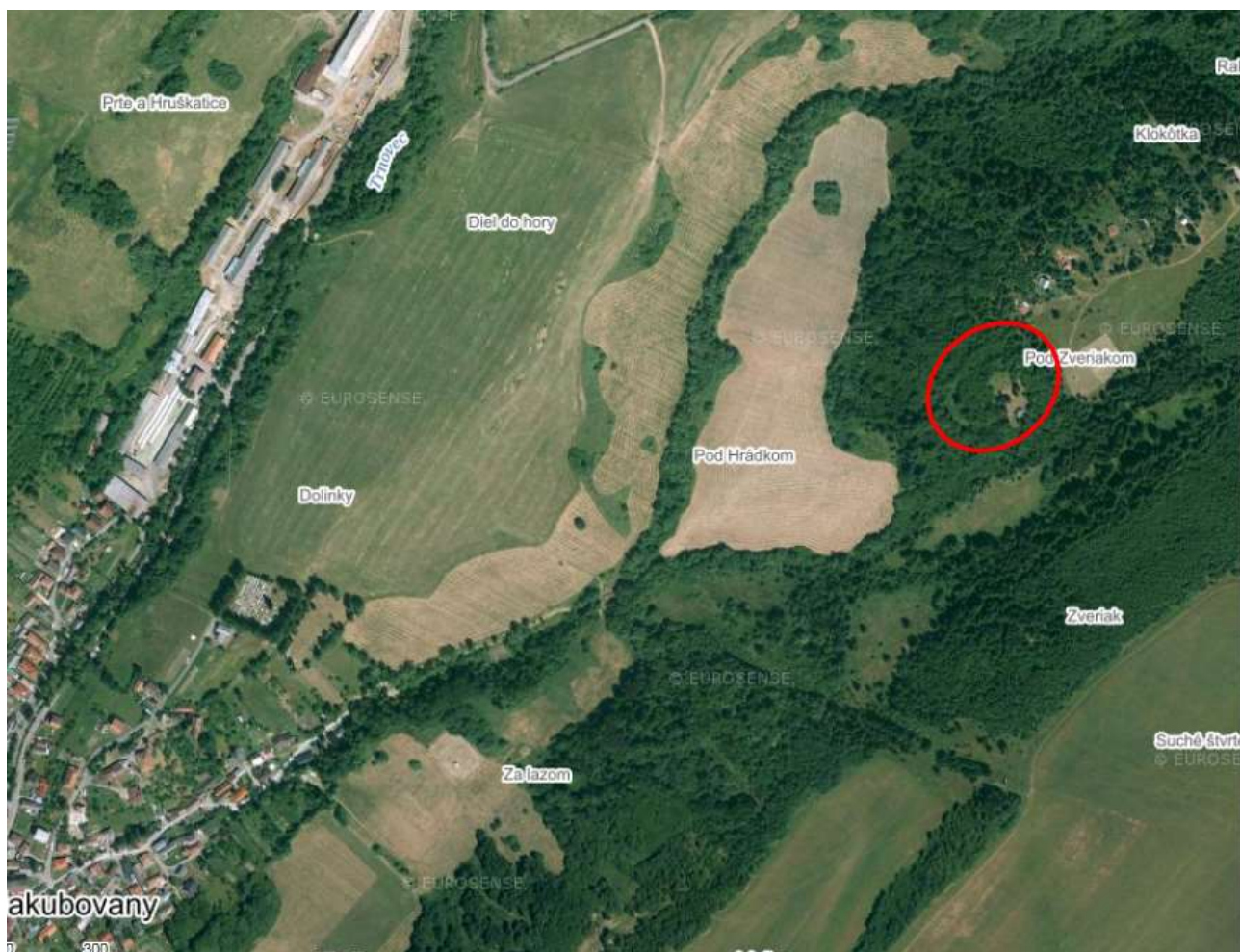
Aktuálne mapky lokality Vysoký Hrádok.

Aj v súčasnej dobe, po toľkých storočiach, vidno z bežných satelitných snímok povrchu katastra obce Jakubovany kde sa nachádza ovál hradieb, keď vrstva kameňov bráni rastu drevín.

Mapka lokality Vysoký Hrádok z hľadiska obce Jakubovany

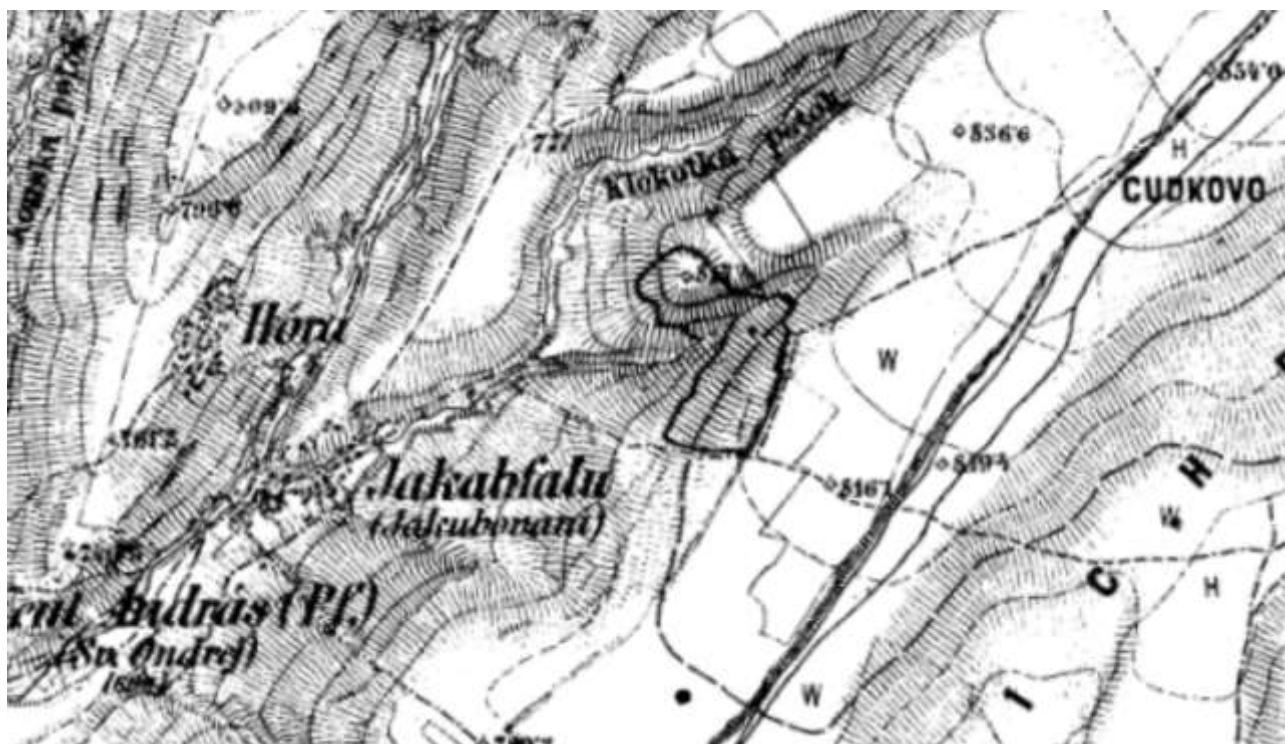

Vyznačenie vlastnej plochy hradiska

Vyznačenie detailnejšie miesta hradiska

Výrez lokality zo staršej mapy, kde sú vyznačené hranice na Vysokom Hrádku, ale nie sú nijako bližšie popísané.

Spracovane z kníh, ktoré sú v texte uvedené a tiež z máp verejne dostupných.

V Jakubovanoch 05.08.2020

Ing.Milan Zuzaniak